

Bartoňková, Dagmar

[Udal'cova, Zinaida Vladimirovna. Italijska i Vizantija v VI veke]

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická.* 1962, vol. 11, iss. E7, pp. 122-123

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110247>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

s nápisy i bez nich. Různost materiálu patrně svědčí o sociálních rozdílech mezi společensky vládnoucím elementem keltským a římským a poddaným lidem illyrským.

Autor hodnotí povšechně umělecké podání jednotlivých výtvorů, jež jsou pravděpodobně dílem místních výtvarníků, a shledává v nich ohlas i řeckých vzorů. Z tematiky reliéfů činí závěry na některé jevy tehdejšího běžného života, který se v nich obráží (postavení ženy, šat, zaměstnání a zábavy).

Tuto zajímavou památkovou rezervaci dokumentů někdejší římské okupace, v níž se jeví pozoruhodný vývoj sepulkrální občanské architektury, bude časem třeba chránit před porušováním počasím ještě jinými prostředky. Z rekonstrukce, jak se zdá, se později těžko pozná, co bylo doplněno, ale ilusivní obraz antického hřbitova toto originální museum v přírodě vyvolá.

Ilustrační doprovod publikace, která má cizojazyčná resumé, je bohatý a technicky zdařilý.

Gabriel Hejzlár

Z. V. Udalčova, *Itálie a Vizantija v VI. veke.* Moskva 1959, stran 542.

Sovětská historikové vnesli již mnoho světla do problematiky geneze feudalismu v západní a východní Evropě, až donedávna jsme však postrádali speciální monografické pojednání o raných etapách formování feudálního řádu na Apeninském poloostrově, dílo, které je pro pochopení geneze feudalismu tak důležité. Prvním pokusem o takovouto monografii je práce sovětské autorky Z. V. Udalčové. Autorka přichází ve své práci k závěru, že se feudální vztahy na Apeninském poloostrově formují koncem 5. a začátkem 6. stol. za vyhraněného sociálního boje lidových mas, zosťrněného ještě vpádem Ostrogotů a později Byzantinců. Odtud také vyplývá rozdělení celého díla na dvě části.

V první části (str. 7—235), rozdělené do šesti kapitol, rozebírá Udalčova sociálně ekonomické vztahy v Itálii v době nadvlády Ostrogotů. Nejprve se však hovoří o pádu západorímského impéria a jsou tu charakterizovány jeho hlavní příčiny. V dalších kapitolách věnuje pak autorka mnoho pozornosti rozvoji zemědělství, řemesla a obchodu a podrobně rozebírá výrobní vztahy v tehdejší Itálii. Přitom si zvláště všímá postavení otroků a kolonií.

V části druhé (str. 236—522), rozdělené do tří kapitol se opět velmi podrobně hovoří o dobytí Itálie byzantskými vojsky a o politice Byzance v dobytých provinciích.

Autorka prostudovala velké množství latinských i řeckých autorů a jejich svědectví se také velmi často v textu dovolává. Zvláštní pozornosti si zasluhují v recenzované knize ta místa, kde si citovaní autoři navzájem odporují. Udalčova vždy dovede zaujmout k jejich zprávám objektivní stanovisko a v několika případech se jí podařilo i dokázat, že leckteré z těchto rozporů mezi autory jsou jen zdánlivé (srov. str. 355 n.). Snad jen na některých místech bychom očekávali více dokladů (tak např. na str. 234 při výkladu o poselství papeže Jana I. a na str. 276 při výkladu o Vitigově vstupu do Říma). Pokud jde o citované prameny, je tu třeba poznamenat, že autorčiny překlady nejsou ve všech případech zcela přesné (srov. např. na str. 267 a 275 citát z pokračovatele Marcellina Comita).

Z drobných nesrovnalostí uvedeme alespoň jednu. V kapitole, věnované válce mezi Byzancí a království Ostrogotů Udalčova uvádí na str. 251 n., že většina autorů 6. stol. n. l. (patří mezi ně i Prokopios a Iordanes) se mylně domnívala, že příčinou války bylo zavraždění královny Amalusunthy. Mezi tyto autory zařazuje i Marcellina Comita (mimořadně dopouští se v tom nepřesnosti, neboť zprávy od r. 534 do r. 548 již nepocházejí od Marcellina, ale od Marcellina neznámého pokračovatele: jde o tzv. *Additamentum*). Soudí tak ze zprávy k r. 534, podle níž císař Justinian „jak její“ (tj. Amalusunthy) „smrti žele, tak jí též pemstít“. Domníváme se však, že na základě těchto slov nelze utvořit závěr, který si učinila Udalčova. Přirazovat tu Marcellinova pokračovatele k Prokopiovi a Iordanovi zcela bez výhrady, je totiž problematičtější už proto, že přímo ve zprávě k r. 535 o tažení východních vojsk do Itálie není ani stopy po nějaké nářeze na smrt královny Amalusunthy. Zpráva je spíše naopak svědectvím dobytelských snah císaře Justiniana. Říká se v ní: „Když byly Karthago a Lybie se svým králem Gelimerem podrobeny Belisarem, císař uvažuje o Římě a o Itálii“. A o něco dále se praví, že Belisar „Syrakusy napadne bez meškání, ba dokonce přepadne celou Trinakrii“. Náš názor lze pak podpořit i poukazem na to, že se Marcellinův pokračovatel dopouští omylu, když klade Amalusunthinu smrt od r. 534 (stalo se tak totiž až r. 535 — srov. Hartmannu PWRE s. v. Amalasantha col. 1716). Kdyby byl totiž autor považoval Amalusunthino zavraždění za přímou příčinu války, jak soudí Udalčova, byl by stěží obojí události, tj. královninu smrt a tažení do Itálie, od sebe navzájem dokonce proti skutečnosti odděloval. A pokud jde o onu zprávu z r. 534, lze

připustit, že autor mohl později vidět ve válce projev jakési pomsty, ale o tom, že by byla tato pomsta podnětem k válce, o tom není u něho nikde řeč.

Nedůslednosti nacházíme i v rejstříku (tak např. s. v. Marcellin je opomínuto určeně 26 míst). Dílo je opatřeno mapkami, rejstříkem jmenným i věcným, jakož i přehledem pramenů.

Závěrem je možno říci, že průkopnické dílo Udařcové má dalekosáhlý význam pro studium politických i společenských poměrů v Itálii v 5. a 6. stol. Přináší mnoho podnětů a je významné nejen bohatstvím užitého materiálu, ale i marxistickým pojetím, které ukazuje v pravém světle úlohu lidových mas tam, kde se dříve zdůrazňovaly jen činy jednotlivých osobností.

Dagmar Bartoňková

*Dag Norberg, Introduction à l'étude de la versification latine médiévale.* Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia Latina Stockholmiensia V, Stockholm 1958, str. 217.

Po stěžejním díle Wilhelma Meyera (Gesammelte Abhandlungen zur Mittellateinischen Rhythmik I–III, Berlin 1905–1936) a na základě moderních edic středověké latinské poezie vyšla již řada prací, jež se zabývají středověkou latinskou rytmičkou, jedním z nejdiskutovanějších problémů literární teorie a historie. Svě knize vytyčuje Norberg úkol podat celkový přehled problematiky, zejména pro období vzniku těch kterých rytmických forem, a úvod do studia středověkého verše. Předem nutno říci, že kniha přináší daleko více. Autor řeší někdy sporné otázky samostatně a dochází k vlastním závěrům, jež mnohde opravují některé Meyerovy téze, dnes již zastaralé, stejně jako předechozí Norbergova studie. La poésie latine rythmique du haut Moyen Age (Stockholm 1954), koriguje na jednom místě závěry, vyslovené K. Streckerem v jeho edici Rhythmi aevi Merovingici et Carolini (MG, Poet. Lat. IV).

Knihla je rozdělena do devíti kapitol. V první kapitole („Prosodie a přízvuk“) zaslouží pozornost zejména Norbergovo zdůraznění úlohy sekundárního slovního přízvuku a jeho teorie o enklizí iambiických a pyrrhiických slov, jež mohou tvořit s předcházejícím monosylabem tzv. metrické slovo s přízvukem xxx. Zde Norberg polemizuje s Meyerovou teorií, jež mluví o nečistém závěru nebo o změně taktu. Z druhé kapitoly („Synizese, diresse, synkopa, prosthesse, elize a hiát“) vytkneme Norbergovu obhajobu existence hiátu a elize v rytmické poezii proti mínění Meyerovu. Třetí kapitola („Asonance, rým a aliterace“) přináší poučení o vzniku a vývoji těchto forem v latinské středověké poezii. Stejný je charakter kapitoly čtvrté („Akrosticha, carmina figurata a jiné básnické umělosti“). V páté kapitole („Metrické veršování“) podává autor stručný přehled hlavních kvantitativních útvarů, vyskytujících se v básnictví latinského středověku, od nejbastějších daktylských hexametřů různé rýmové podoby až po verše anapestické a choriamiické.

K vlastnímu jádru své práce dospívá autor šestou kapitolou („Počátky rytmického veršování“): Norberg je přívržencem u nás méně běžného názoru, že kvantitativní princip byl starověké latině vlastní, nijak ho však vzhledem k tématu práce nerozvádá a proto ani polemika s ním by tu nebyla na místě. Autor se zde zabývá spornou otázkou zrušení kvantitativního principu v princip rytmický. Nepřiklání se k některému z vyslovených řešení. Zajímavé je zde radikální popření teorie, jež tvrdí, že zdrojem rytmické poezie ve středověku byla lidová poezie. Norberg prohlašuje tuto teorii za projev romantismu, běžného v literární historii 19. století. Tento jeho postoj konečně souvisí i s uvedeným názorem o immanentním charakteru kvantitativní starověkého latinského verše. V otázce charakteru rytmického verše vyslovuje Norberg pochybnost o správnosti Meyerovy téze, že je tento verš vlastně próza, jež má fixní akcenty pouze v kadencích. Koriguje také Meyerovo označení typů veršů. Např. za Mayerovo 8xx + 7xx navrhuje 8p + 7pp (p = paroxyton, pp = proparoxyton), neboť proparoxyton v kadenci nemusí vždy znamenat i sekundární přízvuk na konečné slabice (xxx). Dále autor ukazuje, jak z kvantitativního verše vznikl verš přízvukový nápodobou struktury a pro tyto nové přízvukové verše stanoví svá schémata. Upozorňuje pak na nový princip pro skládání rytmických básní, objevující se zejména v karolínské době v Itálii, totiž pravidelné střídání přízvuku (nápodoba iktu) a posléze na verše, při jejichž tvoření nebere již básník zřetel na počet nebo pravidelné střídání přízvukových slabik, ale pouze na počet slabik nebo dokonce slov.

Sedmá kapitola („Rytmické veršování a hudba“) ukazuje, jak hudba některé verše svým působením změnila (přidáním nebo naopak odstraněním nepřívzvučné slabiky na začátku verše), a zejména jak utvářela verše nové, což vidíme především v prózu utvořených refrénech a v jejich vlivu, jímž vznikl např. známý verš goliardický. Z osmé kapitoly („Šekvence, tropy, motety, rouda“) se čtenář poučí dost zevrubně o vzniku a vývoji forem,